

ГОЛУБ М. ЈАШОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

КОЛЕБАЊА И НЕДОУМИЦЕ У ДЕФИНИСАЊУ НЕКИХ ОДРЕДНИЦА У РЕЧНИКУ ГЛИШЕ ЕЛЕЗОВИЋА И ЊИХОВО ЗНАЧЕЊЕ У ДАНАШЊИМ ГОВОРИМА СЕВЕРНЕ МЕТОХИЈЕ

У раду се говори о неким дефиницијама ономастичких јединица и апелативне лексике у *Речнику косовско-метохиској дијалекта* Глигориа Глише Елезовића. Ексерпирани су примери оних одредница у којим аутор поменутог речника изричито каже да не зна шта тај облик значи, или где се то место налази (код ономастичких одредница), или није сигуран шта одређени појам значи, када само претпоставља његово могуће или његова могућа значења. И на крају урађене су и неке компаративне анализе оних лексема за које смо претпостављали или знали да имају нешто друкчија значења у данашњим говорима северне Метохије (у Пећи и околини) од оних којима су дефинисане у анализираном Елезовићевом двотомном речнику.

КЉУЧНЕ РЕЧИ:

Глиша Елезовић, Речник косовско-метохиског дијалекта, оними, апелативи, семантичка анализа.

О *Речнику косовско-метохиској дијалекта* Глише Елезовића који је објављен у издању Српске краљевске академије у два тома на почетку прошлог

1 jasovicgolub@gmail.com

Истраживања су извршена и рад написан у оквиру пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора“ 178020, руководиоца проф. др Слободан Реметић, који се реализује уз помоћ Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

века написани су бројни радови, прикази, осврти, оцене, аналитички радови.² Истовремено је поменути Речник послужио као извор за писање значајног броја научних и стручних радова.³

Ми смо се овом приликом определили за то да се осврнемо на неке одреднице у Глишином *Речнику* код којих се аутор колебао приликом њиховог дефинисања и уопште њихове обраде. Урађен је речник таквих лексема, али и речник топонима и антропонима чија је убикација Елезовићу била непозната или нејасна. Анализирано је 150 одредница.

Значења ексцерпираних примера поређена су са њиховим значењем у данашњим српским говорима северне Метохије, у говорима Пећи и околине. Анализирали смо лексеме различите фонетске и морфолошке структуре и значења у Речнику и у говорима Метохије, речи истог облика али различитог значења у Речнику и у северној Метохији.

У уводном тексту првог тома свог Речника Глиша наводи податак да је део грађе забележио у самој вароши Пећи и у још неким селима у његовој околини. Поменуо је и имена села у којима је разговарао са својим казивачима: Бело Поље, Ново Село.⁴ Наведен је и податак да је део грађе за свој будући Речник прикупио на народним саборима који су тада одржавани у портама наших познатих манастира као што су Дечани, Девич, Патријаршија. На њима је налазио саговорнике из разних места Метохије и Косова (Биче, Воћника, Дрсника, Дугоњева, Ђураковца, Кијева, Клине, Клинавца, Крушева, Лукавца и тако даље) (Елезовић, 1932, стр. XII).

Опште је позната чињеница да је Елезовић приликом акценатске обраде забележене лексичке грађе акценатски унификовао ту грађу. Све акценатоване одреднице носе старе силазне акценте (дугосилазни и краткосилазни акценат). А да ли је било и уједначавања на фонетском или морфолошком плану, не знамо.

Ми смо овом приликом ексцерпирани из поменутог Глишиног дела апелативну лексичку чије смо облике и значења поредили са данашњим одговарајућим лексемама објављеним у *Речнику јавора северне Метохије* и у још неким лексикографским радовима у којима је објављена лексикографска грађа из Пећи и њене околине (Јашовић, Стијовић, Рецић).

2 У едицији Српски дијалектолошки зборник објављен је први том *Речника косовско-мећохиској дијалекта*, књига 4, Београд 1932, а други том, књига 6, објављен је 1935. године.

3 Поменућемо само неке од њих: Александар Белић, Павле Ивић, Недељко Богдановић, Милета Букумирић, Снежана Петровић, Љиљана Чолић, Сања Микетић.

4 У прилозима објављеним на крају другог тома Речника објављене су и народне умотворине које су забележене у Пећи, у самом граду, али и у Новом Селу Заимову, Новом Селу код Радавца, у селу Бање (Елезовић, 1935, стр. 548–587).

Неке лексеме објављене у Глишином Речнику имају другачије фонетске морфолошке ликове, али им је значење исто: *авáја/авá*, *дѣљи/дѣли*, *дрáшњо/дрáшње*, *булумáч/булумáћ*, *весвѣса/везвѣса*, *дú/úјо*, *дóс/дóсѿ*, *лѣá/лѣá*.⁵

Код неких лексема имамо исте облике и у Речнику и у говорима Пећи, али су значења тих лексема неподударна: *áсреѿ/асреѿѿ*, *дáја/дáја*, *дачѿца/дачѿца*, *дѣлѿца/дѣлѿца*, *лáждав/лáждав*, *дѣбѣлица/дѣбѣлѿца*, *јáдац/јáдац*, *крѿа/крѿа*, *ѿáрак/ѿáрак*, *ѿóз/ѿóз*, *ѿуљѿна/ѿуљѿна*.⁶

Род и број неких Глишиних лексема разликује се од њиховог рода и броја у говорима Пећи данас. На пример: *сáказ/сакúза*, *ѿирóл/ѿирóла*, *ѿáча/ѿáче*, *евлáд/евлáде*, *ѿозúвак/ѿазúвци*.

Приликом дефинисања неких лексема Глиша их објашњава неодређено. На пример реч *длáна* је некаква алатка, а у говору Пећи *длáња* је столарска и пинтерска алатка којом се изравнава и глача дрво или даска; *булумáч* је некакво јело као каша, а у Пећи *булумáћ* је оно што је неуредно, одвратно, неукусно; *ѿѿáље* је несигуран ход, ходање посрћући, клатећи се, а у Метохији *ѿѿнѿље* су штупе; *лѿма*, је кујунѿијска алатка, а у Пећи *лѿма* је уопште турпија; *лѿуљак* – не знам шта значи, у Пећи *лѿуљак* је беба повијена пеленама и омотана повојем; *мáѿрак* је некаква увредљива реч без нарочитог смисла, а у говору Пећанаца то је еуфемизам за мушки полни орган; *мúкавица* је нека болест, а у говору подгорских Срба то је заразно обољење папкара.⁷

За неке лексеме имамо објашњења у смислу претпостављам, требало би да се ради о томе и слично. На пример реч *ѿоцр́ка*, биће да је некад било поцрпка/црпка, у говору Срба Пећанаца поцрпка је *Lagenaria*.⁸

За друге лексеме просто је речено да не зна шта значе. На пример *кúа* – не знам чија је ово реч, нити знам шта значи; *рефѣна* – не знам чија је реч; *цáцор* – нико не зна шта заправо ова реч значи; *мúѿнѿца* – народ не зна шта ова реч значи; *óвор* – нејасна постања и значења; *ѿáл* – непознатог порекла и постања.

Код Глише у његовом Речнику постоје и лексеме којих нема у говорима северне Метохије, али се уместо њих употребљавају неки други облици. На пример у Пећи не постоје лексеме *букурѣш*, *ѿорóчан*, *добрúша*, *зборóбра*, *ѿѿина*, *кúа*, *макáра*, *óбед*, *цáцор*.

5 Први примери су из *Речника косовско-метохиској дијалектá*, а други примери, иза косе црте су из говора северне Метохије.

6 Значења ових и свих осталих примера о којима говоримо дата су у Речнику апелатива и онима који прилажемо уз овај рад.

7 Најчешће се употребљава у псовкама.

8 Облик *cerk* или *cerka* може се чути у говору албанског становништва које је живело у селу Ћушка код Пећи.

У Пећи на пример није забележен апелатив *добруша*, али у околини Пећи постоји ојконим Добруша; не постоји именица *букуреш*, али постоји у Пећи градска четврт *Букуреш мала*.

Уместо лексеме *јорџан* коју је Елезовић уврстио у свој Речник у Пећи се употребљава лексема *јечобразан*; уместо *зборобѣра-носорѣча*; уместо *јџина-каракџула*.

За лексему *кџле* Елезовић каже да је у живом говору није чуо. Ми смо је чули у говору мештана села Љевоша код Пећи. Не само реч *кџле* у једнини, у значењу јаре, него и множински облик *козлџи*.

Међу лексемама објављеним у Елезовићевом Речнику ексцерпирано је и 47 ономастичких јединица, међу којима је највише имена насељених места (41 пример) и шест антропонима.

Многе ојкониме и топониме објављене у Речнику Глиша Елезовић је преузео из рукописне књиге приложника манастира Девича, из Девичког катастига, или их је успутно чуо од својих саговорника. Честе су напомене аутора Речника уз ониме типа: *Бачићи*, које не знам у којој је општини; *Будујевци*, не знам о њему ништа; *Жаоча*, село не знам где је; *Живовци*, име села не знам у ком срезу; *Заџра*, не знам где је то село; *Коловрџи*, не знам где је то село; *Круше*, име села, не знам у којој је општини; *Лагловић*, име села, не знам у којој је општини; *Лейџина*, не знам где је ово село; *Модри Ме*, не знам у којој је општини; *Обреже*, не знам поуздано значи ли ова реч име села; *Ојрађеник*, не знам где је ово село.

Већину поменутих села данас је лако убицирати. Неки ојконими обрађени у Речнику су тада катастарски били засеоци, па их зато није било у Речнику имена *месџа*, те их аутор Речника није могао убицирати. Осим тога, Глиша за нека насеља каже да су села иако су то засеоци и данас, као на пример: *Бачиће*, *Лейџина*. За нека насеља ни данас не знамо где се налазе: *Будујевци*, *Дечиће*, *Живовци*, *Николица* и још нека.

У посебну групу издвојили смо шест антропонима међу којима има презимена, надимака, племенских имена, личних имена и хипокористика. Овде су сврстани патроним *Буљџи*, презиме које је Елезовић забележио у Вучитрну (именом и презименом Беђир Буљеш) и апелатив *букурџи*. Међутим, ових лексема са оваквим значењем у Метохији нема. Прва лексема у Пећи је апелатив, а другом се именује једна градска четврт у Пећи.

У Глишином Речнику постоји мушко лично име *Краљко* и ороним *Краљџица*, а у околини Пећи потврђено је женско лично име *Краљџица*. Мушко лично име *Цмиља* односно *Смиља* у Метохији није познато, али хипокористици од имена Смиљана/Цмиљана су *Смиља*/*Цмиља*. Једино лично име за које Елезовић каже да не зна да ли је мушко или женско је име *Мисоша*, које је вероватно погрешно написано у Девичком катастигу.

На крају треба рећи и то међу ексцерпираним примерима (стотинак одредница) апелативне лексике обрађене у овом раду преовладавају именски облици, најбројније су именице, а у нашем речнику налази се и осам придевских облика. Обрађено је и седам глаголских лексема и десетак одредница индеклинабилних облика: прилога и узвика по четири примера и један везник. Међу анализираним онимима (47 примера) најбројнији су ојконими (30 имена градова, градских насеља, села и заселака), три потеза и само један хидроним *Сеф̄авија/Сер̄авија*.

РЕЧНИК

- ав̄аја/ав̄аја** ж, ваздух, поднебље, клима, ар. hava-ваздух (I/2).⁹
- ав̄а** м, у Пећи се овом лексемом именују небеске висине, ваздушни простор.
- ав̄але** ср непр., 1. пренос, налог; 2. препона, сметња да се може гледати у туђу кућу, двориште (I/2).
- ав̄аље** ср. непр., скривање, прикривање жена и девојака од погледа или сусрета са непознатим мушкарцима.
- а̄ла** ж, на целом пространству овог дијалекта ова реч се употребљава из поштовања, и кад је реч о старијој Туркињи и Арнаутки, значи исто, стрина, сестра. У Пећи Срби често у свом сродству хоће да употребе ову реч (I/10).
- а̄ла/ха̄ла** ж, у Пећи се тако назива тетка, али само очева сестра, јер је мајчина сестра *ш̄е́за*.
- ала̄јка** ж, намигуша, слабији израз од курва (I/11).
- ала̄јка** ж, у Пећи је неморална бестидна жена, жена која је гора од проститутке.
- а̄срет/аср̄ет** прид., оскудан, жељан (I/21).
- аср̄ет** прид. непр., у Пећи значи јединац (мушко дете) или јединица (женско дете); она или онај који нема ни браће ни сестара.
- афӣјон** м, поарабљена и потурчена реч лат. *opium*, позната смола која се добија из засечених макових чаура и употребљава се у медицини, а на истоку људи пуше и гутају ради опијања (I/23).
- фӣјон** прил., у Пећи значи, превише кисело, ускисло, покварено. Лексема *афӣјон* не постоји.
- ба̄га** ж, један део на колима. У Вука *б?ia* је некаква коњска болест, тако исто и у RJA (I/25).
- ба̄га** ж, је у Пећи обољење зглобова копитара у облику квргавих задебљања (Јашовић, 1997, 130).

⁹ У загради је римским бројем означен том, а арапским цифрама број странице са које је преузета означена одредница.

- багатѣља** ж, ситница, безначајна ствар (I/25).
- багатѣла** ж, у Пећи значи јефтино, бадава.
- бадјѣва** прид. и прил., бесплатно (I/).
- бадијѣва** прил., чује се и у говору северне Метохије у истом значењу.
- бадјѣвцијѣ** м, беспосличар (I/25).
- бадијѣвцијѣ** м, и у Метохији има исто значење.
- бѣјрак** м, застава, кад је реч о Арнаутима синоним за братство, фис (I/2).
- бѣјрак/бѣрјак** м, у говорима северне Метохије има и значење војне формације коју чини неколико десетина бораца који припадају истом братству.
- бѣла** м, може бити хипокористик од брале, стрико. У породици млађи задругари тако зову старијега, синоним за стрико (I/28).
- бѣл'е/бѣље** м, у Пећи тако се ословљава сваки старији човек, а нарочито ако је припадник истог рода. У неким селима у Пећи тако се ословљава и отац, скраћеница од бабо.
- бѣљѣш** м, бѣласт во, во са пегом на челу, фиг. каже се за човека који је сулудаст, невешт, сметен (I/28).
- бѣљѣш** м, у северној Метохији се тако назива ловачки кер који има белу пегу на челу.
- бѣор** м, нисам могао поуздано забележити основно значење речи, фиг. каже се у пејоративном смислу за дете; у животињској утроби се зове неки део изнутрице, али не знам управо који.
- бѣор** м, ову реч нисам чуо у говору Срба староседелаца у околини Пећи.¹⁰
- бѣца** м, у по неким кућама и по варошима и селима деца тако зову оца, а ова се реч придодaje још и уз мушка особна имена из поштовања и има синонимно значење са речју чича (I/34).
- бѣцо/бѣца** м, у северној Метохији тако се често зове отац, али и брат, рођак или неки познаник.
- бачијца** ж, станара, она жена у задрузи која се стара о млеку, мужи (I/35).
- бачијца** ж, у говорима Пећи и околине бачица није само жена која се бави пословањем око млека и млечних производа него жена која се бави уопште припремањем хране.
- белијца** ж, бела без пеге овца (I/39–40).
- белијца** ж, сорта шљиве белуњавих плодова (Букумирић, 2012, стр. 39). У околини Пећи бела овца зове се барлѣка/бардѣка.
- бѣљи** прид. од турског јасан (I/41).

10 У Речнику јовора северне Метохије Милете Букумирића забележена је лексема *баорѣиѣ* у значењу сточни желудац (Букумирић, 2012, стр. 31).

- бѣли речца, сигурно, заиста (Букумирић, 2012, стр. 38).
- блѧна ж, некаква алатка код качара (I/48).
- блѧња ж, у северној Метохији блања је столарска и пинтерска алатка која може бити различите величине и намене и обично се користи за равнање и нултовање даске.
- бѡза рабѡта, рђаво, лоше (I/53).
- бѡза рабѡта, и у Метохији значи мутно, нејасно.
- брѧшњо ср, код Вука и у RJA брѧшно (I/58).
- брѧшње ср, у Пећи се чешће чује него брашњо.
- букурѧш м, реч која изражава стање слично оном у Содому и Гомори, место пуно неморала и блуда (I/58).
- Бѣкуреш мѧла, тако се у Пећи назива једна градска четврт, насељена већинским албанским становништвом и налазила се супротно од Протине махале претежно насељене српским грађанством.
- булумѧч м, некада се тако звало некакво јело као каша од пшеничног брашна. Сад се тако зове кувано брашно за лепљење (I/65).
- булумѧћ м, у Пећи има значење неуредно, одвратно; а најчешће то је неукусно и невалитетно кувано јело, обично неукусна чорба која се не може јести.
- весвѣса ж, сумња, стрепња, страх, неспокојство духовно (I/78).
- везвѣса ж, у северној Метохији, стрепња, брига.
- гајждав -а, -о, кад хлеб није умешен или испечен како треба, онда је гаждав, који није укусан и изазива гађење(I/92).
- глајдав -а,-о, у говорима северне Метохије глаждав је хлеб или неко друго јело од теста (уштипци, крофне) које није довољно печено.
- гигѧље/гигѧље ж мн., каже се кад неко иде несигурно клатећи се и посрћући (I/96).
- гѧнгѧље ж мн., у Метохији гингаље су мотке дуге око два метра са избочином за стопала на висини од пола метра до једног метра од тла на којима се хода. Користили су их чобани приликом преласка преко воде или просто ради забаве.
- главѧш м, реч за ниподаштавање, алузија се чини на велику и празну главу (I/97).
- главѡња, у Пећи има исто значење које код Елезовића има лексема главаш. Код Букумирића *који има велику главу* (Букумирић, 2012, стр. 98).
- гљѧ/гљѧ и гљѧј/гљѧј, узв., гледај (I/99).
- љѧ узв., употребљава се само у говору Бошњака муслиманске вероиспо-

- вести, досељеника из Плава и околне.
- гор'чан**, -на, -но, прид., који не спусти поглед од стида, или из обзира (I/105).
- печобразан -на, -но, прид., бестидан, уображен. Лексема горочан не постоји ни у Речнику говора северне Метохије (Букумирић, 2012).
- д'алб'ука ж, један турски музички инструмент начињен у облику крчага од печене земље са два отвора. Горњи отвор је шири и преко њега је превучена кожа као на дубњу, а доњи део је издужен и ужи. Средина је широка и служи као резонатор (I/121).
- тараб'дук/тараб'ука м ж, исто значи што и Елезовићева *галбука*. У Букумирићевом Речнику ове лексеме нема (Букумирић, 2012).
- двизарка ж, не знам поуздано, али чини ми се да значи женско двизе. Забележено у селу Дрснику 1777. године (I/124).
- дв'јска/св'јска ж, у Пећком Подгору то је женско младунче овце које је навршило годину дана (Јашовић, 1997, стр. 140).
- деб'лица ж, једна трава чијом се врежом опасују деца на Ђурђев дан, јер народ верује да ће чељад бити дебела, а бачица је меће у ведрицу уочи Ђурђевог дана да буде дебео кајмак (I/127).
- дебелица ж, у Метохији се тако именује једна сорта шљива, пожегача.
- д'и узв., глас којим се коњ или магаре подстиче да иде (I/133).
- ијо/^хи узв., узвик упрегнутој коњској запрези да крене напред (Јашовић, 1997, стр. 146).
- добр'уша ж, она која је добра. Помињу се још и два имена потеза у селу Главотини, општина прилушка и код села Велики Бивољак у истој општини (I/141).
- Добр'уша ж, село код Ђураковца у северној Метохији се не помиње.
- доод'ит/доод'ит несвр., доходити, долазити, падати, доћи (I/146).
- доодит/доодит несвр., са истим значењем и у Метохији као код Елезовића.
- дбс/д'ос м, пријатељ (I/148).
- д'ост м, у Пећи, такође, значи пријатељ.
- др'нут свр., по једном примеру који сам забележио као дрпнути (I/155).
- др'мнут свр., у Пећи значи испити до краја наискап, протрести посуду из које се пије.
- др'чка ж, угрушци у млеку или у сурutki (I/155).
- др'чка ж, угрушане грудвице у покваранем млеку (Јашовић, 1997, 141).
- ев'љад м, пород (I/171).
- ев'љаде с, своје дете.
- е'л скраћено од је ли (I/173).

- ѓљ, везник, у Метохији има и значење везника или.
- ѓћим м, лекар, лечник (I/177).
- хѓћим м, у Пећи се чују лексеме хѓћим инсѓн која значи лекар који лечи људе и хѓћим ајвѓн ветеринар.
- жилѓвѓт несвр., личи на бошкачку реч. Употребљава је само по где који у смислу радити, мучити се (I/181).
- жилѓвѓт/ожилѓвѓт, у Пећи се каже да је ожилѓвио човек који је од тешкога рада ојачао, очврсао, постао издржљив. Нема је у Речнику Милете Букумирића.
- зѓтијок м, супротна страна лицу (I/200).
- зѓтиљак м, истога значења је и у говору Метохије.
- зборобѓра ж, женско чељаде које слуша шта се говору па то препричава (I/203).
- носорѓча ж, у Пећи значи исто што и Глишина зборобера (Букумирић, 2012, стр. 365).
- зељѓф м, праменови косе који се женскињу спуштају с обе стране лица (I/208).
- зулуѓфи м мн., у говорима Пећи и околине овом лексемом се именују праменови косе поред ушију мушкараца (Букумирић, 2012, стр. 190).
- срљѓт несвр., шкрабати, писати, у подругљивом смислу (I/215).
- цврљѓт несвр., значи исто што и Глишино срљѓт. Код Букумирића у Речнику говора северне Метохије ових лексема нема.
- изонѓдит/изонѓдѓт свр., учинити оно или онако о чему је пре тога говорено (I/226).
- изнаѓдит несвр., зановетати, тражити нешто што у том тренутку не можеш добити.
- изрѓнут свр., изгрѓпсти ашовом или лопатом, ишчистити (I/227).
- рѓнут несвр., у Пећи се овим глаголом именује радња изношења стајског ђубрива из штале. Тај посао се обавља искључиво гвозденим вилама (Букумирић 2012, стр. 203).
- ѓљав, -а, -о, прид., врљав, разрок (I/230).
- ѓљав, -а, -о, у Пећи значи да је нешто почело да се квари, да труне, нешто што је сумњивог квалитета (Букумирић 2012, стр. 204).
- ѓпина ж, нејасна значења реч, нешто као наступ (I/232).
- каракѓнцула ж, у Метохији оно што значи ова Глишина реч значи реч каракѓнцула. Постоји веровање да нечисте силе узјашу човека и водају по потоцима и водама и не пуштају га до првих петлова.
- јѓдац непр., подвала (I/249).
- јѓдац м, у Пећи то је грудна рачваста кост у живине, коју ломе двојица људи који се јадиче, односно кла-

- де ко ће кога преварити (Букумирић, 2012, стр.217).
- јáлїја ж, ширина, празно, широко место; пуста; необрађена земља, опустела разграђена кућа (I/251).
- áл'їја ж, необрађена земља, запуштена, пропала кућа.
- јáбвина ж, дрво од јове (I/253).
- јóвóвина ж, у Пећи тако се назива не само јовово дрво него и кора скинута са јовових грана која је служила да се вуна офарба у црну боју уз, наравно, додаток карабоје.
- калáш м, неваљао, пропалица, варалица, али не у много ружном смислу него више од милоште речено (I/273).
- калáшит несвр., лексема *калаш* не употребљава се у говорима Пећи и околине. Нема је ни код Букумирића. Постоји пак глагол *калашии* који има значење: убеђивати, мамити некога, увући га у нешто ради своје користи.
- кáп узв., глас којим се представља хитро узимање (I/278).
- кáп/кáп м, Букумирићевом Речнику ово су две лексеме. Облик *каї* дефинише се као део течности, а у другој одредници *каї* је узвик којим се означава брзо узимање или хватање ((Букумирић, 2012, стр. 236). У селу Ћушка код Пећи редовно се ова лексема (кáп) употребљава и у значењу инфаркт, мождани или срчани удар.
- карáр м, мера, стање (I/282).
- укарáрит свр., значи равномерно распоредити терет на обе стране самара и користи се паралелно са лексемом *убарадáрии* која има исто значење (Јашовић, 1997, стр. 177).
- кáшкат несвр., од каљати (I/289).
- гáчкат, несвр., у Пећком Подгору значи ваљање и купање свиња или биволица у блатњавој бари. Ових лексема нема у Букумирићевом Речнику (Јашовић, 1997, стр. 137).
- кéше божем, токорсе, ћоја (I/2289).
- кишем прил., у Пећи значи кобајаги, тобоже.
- кључáница ж, дрвена полуга којом се врата на ћилеру, амбару, кући, изнутра затварају; најстаријскија и најпримитивнија брва, нешто као засовница само много мања (I/296).
- дрóнг/дрóнга, у Пећком Подгору зове се дронг/дронга (Јашовић, 1997, стр. 141).
- кóзле ср, у живом говору нисам чуо, у Девичком катастигу забележено више пута 1761. године.
- кóзле ср, употребљава се у говорима Пећи и околине. Чули смо у разговору са Љевошанком Зорком Бакић облике *козле* и *козлићи* (Јашовић, 1997, стр. 150).
- колибáрка ж, женско чељаде ниског рода, које није пореклом из куће и дома но из колибе (I/304).

- кол'ибѣрски, -а, -о прид., овај придев забележили смо у разговору са Вељком Јашовићем, чобанином из села Сига у Пећком Подгору у значењу сиромашни, неухрањени, неугледни (Јашовић, 1997, стр. 151).
- кѣпа ж, комад пртеног платна оивичен или не, који служи за дрисање судова, увијање ноге или руке и слично (I/331).
- кѣпа ж, овом лексемом се именује и женска марама којом се жене подбрађују. Ове лексеме са оваквим значењем нема ни у Букумирићевом Речнику (Букумирић, 2012, стр. 275).
- кѣа ж, не знам чија је ово реч, нити знам шта све значи. У примеру који сам записао значи нешто као смак света (I/337).
- кѣа ж, не постоји у говорима северне Метохије.
- кѣково лѣшо, не знам шта заправо ове речи значе. У Вучитрну на куково лето значи никад (I/340).
- на кѣково лето, у Метохији има исто значење.
- купѣсник м, врста пите код које се између кора ставља пржени купус (I/344).
- копѣшњак/купѣшњак м, пита са купусом, нарочито она која је начињена од пројиног брашна (Букумирић, 2012, стр. 285).
- лѣма ж, некаква кујунцијска алатка као мала турпија (I/364).
- л'ѣма ж, у говорима Пећи и околине л'ѣма је турпија која се користи за оштрење металних сечива: косира, секире, тестере.
- љуѣак м, ову реч сам чуо у једној благој псовци *Љуѣак му њејов*. Не знам шта значи (I/375).
- љуѣак м, у Метохији љуѣак је беба повијена у пелене и омотона повојем. У Гораждевцу то је нека врста колевке, без постоља и лупца у којима су мајке носиле бебе на њиве (Букумирић, 2012, стр. 306). А псовка у којој се неке псује љуѣак није нимало блага, напротив.
- макѣра ж, калем на који се намотава конац. Калем са концем разне боје који се купује у радњи (I/382).
- помакѣрит свр., лексема макара не постоји у пећи и околини, али постоји поменути глагол који има значење: замрсити односе, искомпликовати, посвађати, покварити добре односе с ким.
- маѣтрак м, некаква увредљива реч без нарочитог смисла (I/392).
- маѣтрак м, у Метохији је еуфемистички израз за мушки полни орган. Ове лексеме нема у речнику говора северне Метохије Милете Букумирића.
- минѣка ж, кучка мала по узрасту (I/408).
- минче ср, минче је у Пећи исто што и Глишина миника. У истом значењу се користи и лексема бубица.

- мўкавица** ж, нека болест (I/422).
- мука́вица** ж, заразно обољење зглобова папकारа, коза и оваца (Јашовић, 1997, стр. 159).
- мўтнїца** ж, народ не зна шта ова реч значи. Употребљава се у изрекама (I/425).
- мўтна вóда** ж, овај израз се користи у говорима Метохије и значи немирно, ратно време.
- нāлўна** ж, врста дрвених папуча (I/440).
- нāлāне/нāлўне** ж мн., папуче са дрвеним ђоновима.
- нāпоље** прил., на пола, наполице (I/444).
- поднāпол** е прил., када се нешто узима, обично земља, или шума или било шта друго да се ради па се приход дели на два једнака дела.
- ненāситник** м, који се не може наситити (I/458).
- ненајшник** м, исто што и ненаситник.
- обеāнит** свр., открити, показати (II/2).
- беāна** ж, мана, грешка, недостатак (Букумирић, 2012, стр. 35).
- обед** м, трећи дневни оброк пољског радника (II/2).
- ўжина** ж, исто што и обед у Елезовићевом Речнику.
- облић**, ако није погрешно записано у мојим белешкама. Облићем га познадо ћи си ти... Кл (II/4).
- облић**, не постоји у Пећи.
- овор**, реч нејасна и постања и значења. Долази у изреци: Овор завор и значи нешто као: биће неће, тамо овамо (II/9).
- овор**, не постоји у Метохији.
- бр прид. непр., низак, сраман, достојан презирања** (II/34).
- бр прид., изгрдити кога до крајњих граница** (Букумирић, 2012, стр. 395).
- отураќ** прид., употребљавају је људи из чаршије који знају турски. Значи који се не креће, који седи и седење. Претпоставка уредника Речника да је ова реч у вези са именицом тур (оно на чему се седи) из основа је погрешна. Реч је турска и постала је од глагола *oturmak* и значи: седење, одмор, место за седење, клупа, банак, одмориште за војску кад је у покрету; на чамцу оно место где седи чамција кад весла; ноћни лонац (II/45).
- отураќ**, ову лексему нисмо чули у говорима Пећи и околине.
- пāл**, некаква реч непознатог порекла и постања. Употребљава се само у изрекама (II/52).
- пāл**, не постоји у северној Метохији.
- палāнса/палāнца** ж, вага (II/54).
- балāнца** ж, у селу Ђушка код Пећи ова лексема синоним је за кантар.

- памуклија** ж прид. непр., који је од памука, памучан, који садржи памук (II/55).
- памуќл'ија ж, у северној Метохији то је одевни предмет прављен од платна и памука.
- Панија** ж и м, тако су сељаци звали Јапан за време руско-јапанског рата (II/56).
- Јапонија/Јапанија ж, у неким местима северне Метохије тако се звао Јапан.
- поцрќа** ж, биће да је било некад поцрпка, црпка, сад значи фигуративно тиква, празна или гола глава (II/62).
- поцрпка/црпка ж, у говорима Метохије тако се именује тиква са дршком *Lagenaria*, која се некада користила као нека врсте чаше за воду или млеко (Букумирић, 2012, стр. 665).
- паћа** ж, врста чорбастог јела што се справља од овчијих или говеђих ногу и оцта са белим луком (II/62).
- паће/пектије ж мн., пихтије.
- пачарић** ж, дар-мар, крш-лом (II/63).
- Пачарић м, на Косову и Метохији постоји презиме Пачариз и буквално значи врдалама, смутљивац.
- пирбл** узв., живео, браво, алач вера (II/76).
- пирбла узв., исто значење ове лексема је и у Метохији.
- позувак** м, получарапа, чарапа без грла, покрива само стопало до чланка (II/93).
- пазувци м мн., исто значење има и у говорима Пећи и околине.
- пречкат се** несвр., препирати се, свађати се (II/132).
- споречкат се свр., исто значење као у Метохији.
- прпећ** м, врста пите што се гради од јаја и сира (II/145).
- перпећ м, исто што и прпећ.
- пцоглав** м, животиња са псећом главом или налик на њу (II/154).
- цоглав м, у говорима северне Метохије то је некакво натприродно биће са очима на врху главе. Нема је код Букумирића.
- рефена** ж, у заједници учињен трошак од кога сваки плаћа свој део. Не знам чија је реч (II/176).
- Равена/Ревена ж, у селу Беркову, у засеоку Бањици постоји једно збориште на сеоској утрини. Поред те утрине налази се црквиште. Ту су становници Беркова славили своје литије на Спасовдан (Јашовић, 2016, стр. 22).
- саказ** м, врста смоле (II/195).
- сакүза ж, у Пећи гума за жвакање.
- тарак/тарак м, у мутавциници врста гребена; чунак, нешто што никако не мирује (II/300).

тарак м, у Пећи се тако назива некастрирано говече, бик остављен за приплод (Јашовић, 1997, стр. 175).

тоз м, ситно истуцана материја каквог било предмета, на пример шећера, каквог лека и слично (II/325).

тоз м, у Пећи то је талог који остаје на дну шоље када се испије кафа.

туљина ж, месо без костију, кртина (II/346).

туљина ж, у говорима Метохије овом лексемом именује се онај мекани дао печеног хлеба између две коре.

уфџикит свр., сасвим осиромашити (II/399).

офџикит свр., исто значење има и у Метохији као код Елезовића.

цалат несвр., плазити језик у стварном и преносном смислу (II/417).

цалат несвр., у Пећи значи свађати се гласно.

цацар нико не зна шта заправо ова реч значи, а употребљава се у упоређењу као нешто што је врло слано, више слано но со (II/418).

цацар, ове лексеме нема у говорима северне Метохије.

цицџел м, не зна народ шта ова реч значи. Употребљава се у упоређењу нечега што је кисело.

шапетан м, не знам шта ова реч значи. Употребљава се у потсмешљивом тону (II/472).

шапатан м, у Метохији се обично говори малој деци која почињу да ходају.

ТОПЕНИМИЈА

Бајнска ж, село код Вучитрна. У Девичком катастигу једанпут је име овог села забележено 1777. Баинска (I/26).

Бањска ж, Овде Елезовић помиње село које мештани зову Мала Бањска или Српска Бањска. Село је српско-албанско и налази се недалеко од Вучитрна. Десетак километара северно од К. Митровице налази се српским становништвом насељено село које народ зове Турска Бањска.

Бајрактарска Мајла ж, име села или засеока у пећкој нахији. Тако сам

га у своје време записао, а у *Речнику месџа* нисам га могао наћи, нити знам у којој је сада општини (I/32).

У Пећи постоји *Бајракли џамија* у центру града, у Уској улици, на месту на ком се некада налазила црква Ружица. Поред те џамије сахрањиване су пећке паше од рода Махмудбеговића, од старине Црнојевићи.

Бачићи м и с, село које не знам сада ни у којој је општини ни у срезу. Према ДК то је село било 1762. и

1770. у Копаонику и у нурији попа Матеје (I/35).
- Бачиће с**, данас је то заселак села Требиња код Луковске бање под Копаоником.
- Бело Поље с**, Елезовић каже на територији овога дијалекта постоје два села. Једно у срезу пећком, а друго у срезу лапском.
- Није, међутим, поменуто село *Бело Поље* које се налази у Источном Подгору.
- Бесолица ж**, село које је по Девичком катастигу било у Врховини, близу Копаоника. У Речнику места није забележено. Вероватно је било у општини дворишкој у срезу лапском (I/43).
- Бесолица ж**, село се налази у Горњем Лабу код Подујева.
- Бироваоце**, село у Сиринићу записано у Девичком катастигу 1762. године. У Речнику места нема оваквог села. Можда је то садање Беревце у општини штрбачкој, срезу неродимском (I/46).
- Беревце с**, село под овим именом постоји на територији општине Штрпце.
- Бубујевци м мн.**, село које је записано у Девичком катастигу 1777. године. У Речнику места нисам га нашао (I/63).
- И данас непознато.
- Брџт м**, село у жупи Гора код Призрена.
- Брџд м**, варош и општинско средиште у жупи Гора код Призрена.
- Дѣйће с**, име села. У Речнику места нисам га нашао, не знам у коме је срезу (I/129).
- И данас непознато.
- Ђакџва ж**, варош око Еренике, средиште срескога начелника, на путу из Призрена за Пећ (I/164).
- Ђакџвица/Ђакџковица ж**, град у јужној Метохији.
- Ђураковце/Ђураковце с**, село у општини истог имена, у срезу источком (I/169).
- Ђураџковац м**, село у општини источној у северној Метохији.
- Жаоча ж**, село не знам где је, забележено у Девичком катастигу 1778. године (I/178).
- У Метохији у близини Ђураковца постоји село Жач које се чује и у облику Жалч.
- Живовци м мн.**, име села не знам у коме срезу. У Девичком катастигу помиње се 1771. године и по томе што иде са селом Пакаштица, биће у срезу косаничком, али га у Речнику нема (I/181).
- У Косаници, у селу Свињишту постоји заселак *Жировац/Жировци*, можда су то Глишини Живовци.
- Зџгрма ж**, име шуме у Метохији, реч је забележена у Белом Пољу код Пећи (I/188).

- Загрмље с, заселак села Љубенића, у подножју Проклетија, јужно од Пећи.
- Залиња ж, име потеса код села Бариљева, општина Бабиномошка, срез вучитрнски (I/192).
- Залиња је име једног песковитог потеза у Сувом пољу, у селу Тушка код Пећи.
- Затра ж, име села (Пећ). Не знам где је то село. У Речнику места има село Затрић у општини понорачкој, у срезу подримском, али не знам да ли је исто (I/201).
- Затра ж, је планинско село удаљено пет-шест километара западно од Пећи.
- Захаћ/Захач м, име села у општини главичичкој, срез пећки (I/202).
- Захаћ м, село удаљено седам километара источно од Пећи. Мештани име села употребљавају искључиво у облику *Заћ*.
- Јагодна ж, нема га у Речнику места, али има у општини будисавачкој, срезу пећком (I/249).
- Јагодина ж, село које се налази недалеко од метохијске вароши Клина.
- Кнеж Река** ж, име села, помиње се у Девичком катастигу 1777. У Речнику места га нема, ако то није заселак Кнежевићи, у општини војковачкој, срез дежевски (I/296).
- Можда је то Кнежева Река у општини сочичкој, срезу прибојском, округу пријепољском (Вујичић, 1914, стр. 107).
- Кнежа-рек-и-бобо**, име села помиње се у Девичком катастигу 1771. Не знам где је ово село, можда негде ван граница наше краљевине (I/296).
- Коловрт** м, име села. Не знам где је ово село. У Речнику места нисам га нашао. По селима са којима је у Девичком катастигу забележено 1776. Рекло би се да је било у кнежини Колашин (I/305).
- У Вујичићевом Речнику места помиње се насеље Коловрат као заселак села Чадиње у општини звезданској, срезу милешевском, округу пријепољском (Вујичић 1914, стр. 100).
- Круше** с, име села, не знам у којој је општини. Реч је записана у Клинавцу (I/334).
- Можда су информатори мислили на село Крушу код Ораховца. Тамо постоје Мала Круша и Велика Круша (I/296).
- Ладловић м, име села, не знам у којој општини и срезу. Помиње се у девичком катастигу 1766. У Речнику места га нема (I/350).
- Левџа** ж, име села код Пећи, у Речнику места овако није забележено (I/358).
- Љевџа ж, планинско је село недалеко од Пеће патријаршије.
- Леденик м, име села, не знам у којој је општини. У Речнику места није

- забележено. У Девичком катастигу помиње се међу селима колашинским: Леденик, Тешеновићи и Вранчићи (I/358).
- Леденик м, је заселак села Ћешеновићи које је припадало Лучко-речкој општини у Ибарском Колашину (Вујичић 1914, стр. 46)
- Лѣтане/Лѣтина, не знам где је ово село (I/361–362).
- Лѣтина ж, је заселак Црног Врха, села код Пећи.
- Љѳпчa ж, заселак села Качандола у општини шаљској (I/376).
- Два села удаљена петнаест километара од Приштине, поред магистралног пута Приштина–Подујево зову се Горње Љупче и Доње Љупче.
- Мирѳц м, име села код Јуника. У Речнику места у општини јуничкој, у срезу ђаковачком нисам га нашао (I/410).
- Мирѳци м мн., је име једне од махала у селу Јунику код Дечана. Име је добило по поарнаућеном роду Мировци – Мировићи.
- Митиница ж, име села, не знам у којој општини. У Девичком катастигу поменуто је поред села Леше које је у срезу параћинском, у општини доњомутничкој (I/411).
- Вероватно се ради о селу Мутница код Параћина.
- Мѳдри Мѣ м, име села, сад не знам у којој је општини. У Речнику места нема га. У Девичком катастигу забележено је 1770. Спадало је у покрајину Копаоник и било је тада у нурији попа Матеје (I/415).
- Набрђе/Набрђани с, село у општини новоселској, у срезу пећком. Налазило се између села Пиштана и Накла (I/428).
- Набрђе с, је село удаљено осам километара источно од Пећи, а *Набрђани* је његова дијалекатска варијанта.
- Николица с, име села забележено 1770. у Девичком катастигу. Не знам где је ово село. Долази по реду одмах после Воскопља (I/462).
- Њивокѳзе/Њивѳказе с, име села, нисам га нашао у Речнику места. А име овог села забележио сам у Пећи овако (I/469).
- Обрѣже с, не знам поуздано значи ли ова реч име села (II/6).
- ѳбреж м, то је село у општини варваринској, под Јухором.
- Ограђеник м, име села у Девичком катастигу забележено 1764. Не знам где је ово село. У Речнику места га нема (II/12).
- Грађеник м, је село код Стрезовца у општини Косовска Каменица.
- Перковац м, можда заселак. У Речнику места није забележено. У Девичком катастигу помиње се 1763, 1765, 1766. По селима са којима се у друштву спомиње судећи, било је у Колашину (II/67).
- У Речнику места помиње се село Перковац у општини црепуљској,

- срезу митровачком, округу Звечанском (Вујичић, 1914, стр. 47).
- Петровица** ж, некаква црква која се помиње у народној песми, а не зна се где се налази.
Данас непозната.
- Петрђв л аз**, назив некаквог места код села Гојбуље (II/70).
- Сагоњева** ж, име потеза код Грабовца у прилушкој општини. Име добијено вероватно по селу истог имена у општини жучкој, у срезу косаничком (II/193).
- Сагоњ ва/Сагоњ во** с, тако се зове село у Горњој Топлици, недалеко од Лукова код Куршумлије.
- Сеф вија** ж, име једног дела чаршије у Пећи (II/220).
Сер вија/Сар вија ж, тако се назива један јаз који тече кроз саму средину вароши. Тај јаз је пре више од тридесет година поплочан.
- Т чане** с, име некаквог места (II/331).
На територији општине Куршумлија постоје два села Точана, једно се зове Горње Точане (има десетак кућа) и Доње Точане (има педесетак кућа).
- Унемир** м, село у општини злокућанској, срез источки. У Речнику места записано УЈмир. У Девичком катастигу 1761. записано као Унемир. Реч ће бити без сумње арнаутска и састављена је од речи *уј* – вода и *мир* – добар, леп (II/390–391).
И данас се то село које припада општини Клина зове Добра Вода. Овај ојконим наравно нема никакве везе са албанским језиком. Име села је посведочено и у латинским и српским писаним изворима много пре насељавања Албанаца на ове просторе.
- Чунгуре** с, записано у Пећи. У Речнику места није забележено (II/458).
Све до последњег рата 1999. године село је било насељено већинским ромским становништвом. Чунгуре је заселак Накла у општини пећкој.

АНТРОПОНИМИЈА

- Буљеш** м, презиме једне шиптарске породице у Вучитрну. Тако се звао неки Бећир Буљеш (I/65).
У Пећи, у жаргонском језику је *буљеш* онај који је склон хомосексуализму; недоказан, безвредан човек.
- Гургур** м, назив заједнички за све Арнауте у селу Горња Судимља у срезу вучитрнском. Није познато како је настао овај надимак, ако није по неком селу одакле су се овамо доселили (I/116).
- Грѓуре** с, поред назива истоименог албанског рода тако се зове и село у општини Блаце у Топлици. После српско-турског рата албанско становништво које се иселило из

тог села добило је презиме по имену села у ком су били колонизовани и у ком су живели непуни један век.

Краљко м, записано у селу Чабићу 1780 (I/322).

Лично име *Краљко* не постоји у околини Пећи.

Краљица ж, име једног дела планине Чичавице на путу Вучитрн-Девич, источно од села Преказа (I/322).

У Пећи постоји женско лично име *Краљица*. У селу Тушка живела је старица Краљица Степић која је била родом из села Чабића код Кивеја.

Мисоша, изгледа име, али се не зна да ли је мушко или женско. У Девичком катастигу забележила је

нека невешта рука 1770. године. *Село Моџаче: њиса Мисоша...* Ни где није забележено ни овакво име села, нити као име овог приложника (I/410).

Приштѣвка ж, женско чељаде из Приштине (II/139).

Приштѣвка ж, река која тече кроз Приштину зове се Приштѣвка. Друго име те реке је Велуша/Валуша, Валушка река.

Цмила м, исп. Смила. У Девичком катастигу записано 1765. У селу Рујишту *Писа Цмила њајуче* (II/423).

Овакво мушко име у Метохији не постоји. Постоји женско лично име, односно хипокористик од имена Смиљана/Цмиљана *Смиља/Цмиља*.

ЛИТЕРАТУРА

- Букумирић, М. (2012). *Речник њовора северне Метохије*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Вујичић, М. (1914). *Речник места у ослобођеној области Сџаре Србије*. Београд: Државна штампарија Краљевине Србије.
- Елезовић, Г. (1932). Речник косовско-метохиског дијалекта. *Српски дијалектолошки зборник*, књига IV.
- Елезовић, Г. (1935). Речник косовско-метохиског дијалекта. *Српски дијалектолошки зборник*, књига V.
- Јашовић, Г. (1997). *Пастирска ѡерминолоија Пећкој Подјора*. Исток–Зубин Поток–Приштина: Дом културе „Свети Сава“–Јавно предузеће „Стари Колашин“–Народна и Универзитетска библиотека.
- Јашовић, Г. (2010). *Лични надимци са Косова и Метохије*. Косовска Митровица–Београд: Филозофски факултет–Друштво за неговање и проучавање српског језика.
- Јашовић, Г. (2018). *Ономасџика слива реке Косанице*. Београд–Куршумлија: Филозофски факултет–Народна библиотека Куршумлија.

- Микетић, С. (2011). Османско културно наслеђе у Речнику косовско-метохиског дијалекта Глигорија Елезовића (Кроз призму лексике јела и пића). У: М. Букумирић (ур.), *Испрживања српског језика на Косову и Метохији* (223–234). Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Петровић, С. (1993). Значај дијалекатског материјала за проучавање турцизама у српском језику. У: Павле Ивић (ур.), *Говори њризренско-џимочке обласи и суседних дијалеката* (427–432). Ниш: Филозофски факултет.
- Пурковић, М. (1940). Попис села у средњовековној Србији. *Годишњак скопског филозофског факултета*, књ. IV/2, стр. 58-123.
- Речник места: (1925). *Речник места Краљевине Срба, Хрватска и Словенаца*. Београд: Народна просвета.
- Чолић, Љ. (1999). *Глигорије Елезовић: њросветиџел на размеђи цивилизација*. Приштина: Институт за српску културу, Народна и Универзитетска библиотека.

GOLUB M. JAŠOVIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT FOR SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE

HESITATIONS AND DOUBTS IN DEFINING SOME OF THE ENTRIES
IN GLIŠA ELEZOVIĆ'S DICTIONARY AND THEIR MEANING
IN CONTEMPORARY NORTH МЕТОHIЈА SPEECH

SUMMARY

This paper deals with definitions of onomastic units and appellative lexis found in Gligorije Gliša Elezović's Dictionary of Kosovo and Metohija dialects. We have singled out entries whose meaning, according to above mentioned author's explicit claims, is unfamiliar to the author, or whose origin is unknown (concerning onomastic units) or the author isn't certain about the meaning and offers possible meaning or meanings. Finally, we have conducted comparative analyses of lexemes whose meaning, as we have assumed or known, is different in contemporary speech of Northern Metohija (In Peć and its surroundings) from the meanings defined by Elezović in his two volume dictionary.

Keywords: Gliša Elezović, Dictionary of Kosovo and Metohija dialects, onimy, appellatives, semantic analyses.